

מפגש מס' 86

דף למנחה

זכריה י"א-י"ד; מלאכי א'

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

זכריה י"א - נבואה על המנהיגים - רועי הצאן

זכריה י"ב - פורענות לגויים הצרים על ירושלים

זכריה י"ג - הכרתת נביאי השקר

זכריה י"ד - יום ה'

מלאכי א' - אהבת ה' לישראל; תוכחה לכהנים

השיעור היום יעסוק בספר מלאכי, ששני פרקיו האחרונים יילמדו בשבוע הבא:

מלאכי ב' - תוכחה לכהנים; תוכחה על נישואי תערובת

מלאכי ג' - הכנת העולם לקראת התגלות כבוד ה'

הקדמה

רקע היסטורי לנבואת מלאכי

מלאכי הוא הנביא האחרון משלושת נביאי בית שני, והנביא האחרון בתנ"ך.

זמנו של מלאכי לא כתוב במפורש, אך ניתן לשער מתי ניבא לפי הרמזים המצויים בנבואותיו: הפסוק "הֲקָרִיבֶהוּ נָא לְפָתְחֶךָ" (א', ח) משייך את מלאכי באופן ברור לספרי בית שני, מכיוון ש"פחה" הוא כינוי של המושל ביהודה בתקופת פרס, כפי שאנו מוצאים גם בספר נחמיה. במהלך נבואותיו, מוכיח מלאכי את הכהנים על הקרבת קרבנות שאינם ראויים: **מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לֶחֶם מְגָאֵל...** (א', ז), ובנוסף לכך הוא מוכיח את העם על שאינם מביאים מעשרות: **הֲבִיאוּ אֶת פֶּלֶם הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וַיְהִי טָרֶף בְּבֵיתִי (ג', י)**. מתוך כך אנו למדים שבזמנו של מלאכי המקדש כבר היה בנוי. כלומר: מלאכי ניבא אחרי חגי וזכריה, כנראה בתקופת נחמיה.

חגי וזכריה, הנביאים שליוו את התקופה הראשונה של שיבת ציון (תקופת ההנהגה של זרובבל ויהושע), העלו חזיון אדיר: מלכות וכהונה, בניין מקדש, השבת השכינה לירושלים והפיכתה למרכז רוחני לעולם כולו. אלא שהחזיון לא התגשם מיד. אמנם נבנה מקדש קטן, אך השכינה לא שרתה בו, וירושלים נשארה חרבה ובוודאי שלא תפסה שום תפקיד בינלאומי משמעותי.

התקופה השנייה של ימי הבית השני המתוארת בתנ"ך היא תקופתם של עזרא ונחמיה. באותה תקופה המקדש כבר בנוי ואנו מוצאים את ההנהגה החדשה מתמודדת עם משברים קשים: התנכלויות של הגויים (**עזרא ד'**; **נחמיה ד'**); פרצות בחומת ירושלים (**נחמיה ב'**); נישואין עם נשים נכריות (**עזרא ט'-י'**; **נחמיה י"ג, כג-כח**); חילול שבת (**נחמיה י"ג, טו-יז**); עבודות ועיוותים חברתיים נוספים (**נחמיה ה', א-ה**). עזרא ונחמיה פועלים באופן נמרץ לבניית החומה, הוראת התורה וקיום מצוותיה, תיקון חברתי-מוסרי, והתגדרות והתבדלות מגויי הסביבה, דתיהם ובנותיהם. (להרחבה ראה **במאמרו של הרב יצחק לוי**).

לפי הנושאים בהם עוסק מלאכי, נראה שהוא ניבא בתקופה זו. הוא עוסק במשבר האמוני וביחס המזלזל כלפי המקדש, בנישואי התערבות, ואף מזכיר את הקושי הכלכלי (שהביא את העם לוותר על המעשרות).

לימוד מעמיק

מלאכי - הנביא האחרון

חלק א - אהבת ה' לישראל

ספר מלאכי פותח בהכרזה: **אֶהְבֶּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' (א', ב).**

אהבת ה' לישראל באה לידי ביטוי במקומות נוספים בתנ"ך, אך מה שמיוחד כאן הוא העובדה שהספר פותח בהצהרה הזו, וההצהרה ממוקדת וברורה ולא מובלעת כחלק מפסקה שלמה. בכך מועצמת ההכרזה. מיד לאחר ההצהרה מובא דיון בין הנביא לעם (יתכן שהדיון הוא אמצעי רטורי, אך יתכן שבאמת היה דיון סביב השאלה הזו): **העם שואל "במה אהבתנו?"**, והנביא משיב להם שהאהבה של ה' לישראל מתבטאת בבחירת יעקב על פני עשו. מה ראה מלאכי להוכיח את אהבת ה' לישראל דווקא ע"י הבחירה ביעקב על פני עשו? רוב המפרשים מסבירים שהעובדה שיעקב נבחר על פני עשו, למרות שהיו מאותו אב ומאותה אם ואפילו תאומים, עובדה זו מעידה שהבחירה היא מהותית:

רד"ק מלאכי פרק א פסוק ב

הלא אח עשו ליעקב: אחים היו, בני יצחק אוהבי, ובחירתי ביעקב ובזרעו אחריו, אף על פי שהם מכעיסים אותי. ונתתי לזרע יעקב הארץ אשר נשבעתי לאברהם וליצחק.

הבחירה בין יעקב לעשו הופכת להיות בחירה משמעותית במשך הדורות, ואדום נתפסת במקרא כאויב קבוע, שרק עם נפילתו תהיה גאולה לישראל (לחץ כאן ללימוד בנושא **יחסי אדום וישראל**). לכן, כאשר מלאכי רוצה להוכיח את האהבה לעם ישראל הוא מזכיר את הבחירה שלהם על פני אדום ומבטיח את מפלת אדום. הבטחה זו חשובה במיוחד באותו דור, מכיוון שלאחר חורבן הבית הראשון פלשו האדומים לתחומה של יהודה והתיישבו בה, ובימי שיבת ציון הם הפריעו לחזרתם של ישראל לארצם. הנביא מזכיר לעם ישראל שה' בחר בהם ולא באדום ולכן לבסוף הם יושעו ואדום תפול על אף שהם אינם רואים זאת כרגע (ראה ב**פוסט מאת הרב יעקב מדן**).

חלק ב - זלזול בעבודת ה' במקדש

ההצהרה שה' אוהב את ישראל גוררת אחריה תוכחה על כך שהעם, אשר לא מבין את האהבה של ה' אליהם, איננו משיב לה' אהבה כראוי, ואיננו עובד את ה' בלב שלם. התמונה שעולה מן הפתיחה של הנבואה היא תמונה של אב הדואג לבנו אוהבו, אך הבן (- העם) לא נוהג ביחס דומה כלפי האב (- ה'): **בְּן יְכַבֵּד אָב וְעַבְד אֲדֹנָיו וְאֵם אָב אֲנִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאֵם אֲדֹנָיִם אֲנִי אֵינִי מוֹדְאִי (א', ו).**

הזלזול הגדול של העם בעבודת ה', לפי דברי מלאכי, בא לידי ביטוי במיוחד בעבודת הקרבנות: **מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגָאֵל וְאֲמַרְתֶּם בְּמַה גָּאֲלֵנוּךְ בְּאֲמַרְכֶם שְׁלַחַן ה' נִבְּזָה הוּא: וְכִי תִגְשׁוּן עוֹר לְזִבְחַי אֵין רָע וְכִי תִגְשׁוּ פֶסַח וְחֶלֶה אֵין רָע הַקְרִיבָהוּ נָא לְפָחֶתְךָ הִירְצֶךָ אוֹ הִישָׂא פְּנֶיךָ... (א', ז-ח).**

מלאכי פונה אל הכהנים ומוכיח אותם על יחסם המזלזל והמבזה כלפי המקדש, המתבטא באמירות כגון "שולחן ה' נבזה", ובמעשים - הקרבת קרבנות לא ראויים, בעלי מום. לטענתו, אפילו לפחה (השליט הפרסי) הם לא היו מעזים להביא מתנות בזויות כאלה. דבר המעיד עד כמה הם מרגישים מרוחקים מה'. מלאכי טוען שאפילו הגויים מתייחסים לה' בצורה יותר מכבדת ודווקא בני יעקב, אוהבי ה', נוהגים ב'אביהם' בחוסר כבוד: **כִּי מְמֹרָח שְׂמֵשׁ וְעַד**

מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות: ואתם מחללים אותו באתם. באתם שולחן אדני מגאל הוא וניבו נבזה אכלו: (א', ו-יג).

שאלה למחשבה:

מדוע העם, אשר זכה לשוב לציון ולבנות את המקדש, איננו משקיע בעבודת המקדש ומזלזל בקרבנות?

נשים לב, שהתוכחה של מלאכי על הקרבנות היא ייחודית. בימי הבית הראשון, הנביאים הוכיחו את העם כמה וכמה פעמים על הקרבנות, אך התוכחה הייתה על כך שהעם משקיע יותר מדי בקרבנות במקום בתיקון המעשים. לעומת זאת, מלאכי טוען טענה הפוכה: העם מקריב קרבנות שאינם ראויים ובכך מבטא זלזול במקדש.

בפרק ב' ממשיך מלאכי להוכיח את הכהנים בטענה שהם אינם ממלאים את תפקידם כראוי. מלאכי מתאר את הציפיה מהכהנים, איתם נכרתה ברית: בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ חַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאַתֶּנֶם לֹא מוֹרָא וַיִּרְאֵנִי וּמִפְנֵי שְׁמִי נָחַת הוּא: תִּזְכְּרוּ אֲמַת הָיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא נִמְצְאָה בְּשִׁפְתָיו בְּשִׁלּוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלְךְ אִתִּי וְרַבִּים הָשִׁיב מֵעוֹן: כִּי שִׁפְתַי כִּהְיוּ וְשִׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׂוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאךָ ה' צבאות הוא: (ב', ד-ז). הציפיה היתה שהכהן יהיה "מלאך ה'" כלומר: שליח ה', דואג לשמירת התורה ומדריך את העם בדרך הישר והטוב. אולם, הכהנים בני דורו של מלאכי לא עמדו בציפיות: ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים בתורה שחתם ברית הלוי... אינכם שומרים את דרכי ונשאים פנים בתורה (ב', ח-ט). ניתן להבין שכאשר הכהנים מתנהגים כך, יורדת קרנו של המקדש עוד יותר, כפי שקרה בימי בני עלי, אשר ניהלו את המשכן בצורה לא ראויה, ופגעו בקדושתו והביאו לחורבנו (שמו"א ב').

התוכחה של מלאכי מלמדת אותנו על הפער הגדול בין הבית הראשון לבית השני: בימי הבית הראשון המקדש תפס מקום מאד משמעותי בחיי העם, עד כדי כך שהוא דחק הצידה ערכים אחרים. לעומת זאת, בימי הבית השני המקדש לא מספיק משמעותי בעיני העם, ואפילו נבזה בעיניהם, והם מזלזלים בעבודתו. יתכן שהסיבה לכך היא שהמקדש לא היה מפואר מספיק, אך יתכן שהסיבה לכך יותר מהותית: במקדש השני לא היה ארון, שהוא הכלי המרכזי של המקדש, מקום השראת השכינה, כפי שאומרת הגמרא:

תלמוד בבלי יומא נ"ב ע"ב:

משנגז ארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה... ומי גנזו - יאשיהו גנזו. מה ראה שגנזו? ראה שכתוב: "יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך", עמד וגנזו...

בהעדר הארון, נראה כי "עיקר חסר מן הספר", ויתכן שבעיני העם מקדש ללא השראת שכינה הוא כמעט חסר משמעות.

שאלה למחשבה:

מהו לדעתכם הערך של מקדש ללא ארון וללא השראת שכינה?

חלק ג - איפה הצדק האלקי?

בהמשך, מתברר כי הדיון על אהבת ה' לישראל, הפותח את ספר מלאכי, רלוונטי באותו דור, מכיוון שהעם מתמודד עם קשיים רבים כל כך, עד שהוא מרגיש שה' לא איתו, לא אוהב אותו. אל מול מצבם העגום באומות, עולה בקרבם תחושה של חוסר צדק אלקי: בְּאַמְרֵכֶם כָּל עֲשֵׂה רָע טוֹב בְּעֵינֵי ה' וּבְהֵם הוּא חָפֵץ או אֵיךְ אֱלֹהֵי הַמְּשַׁפֵּט (ב', ז). מאחר והיהודים עובדי ה' נמצאים במצב קשה, ואילו הגויים הפוגעים בהם ממשיכים להצליח, המסקנה של האנשים הייתה אחת משתיים: או שה' אוהב את הגויים (או את הרשעים) יותר מאשר את היהודים שומרי מצוותיו.

או שאין דין ואין דיין. בעקבות תחושת חוסר הצדק, באה התחושה של העם שאין טעם לעבוד את ה', כי זה לא מועיל להם ולא מיטיב איתם: אַמְרָתֶם שׁוּא עֲבַד אֱלֹהִים וּמָה בְּצַעַע כִּי שָׁמְרָנוּ מִשְׁמֶרְתּוֹ וְכִי הִלְכָנוּ קִדְרָנִית מִפְּנֵי ה' צְבָאוֹת: וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים זָדִים גַּם נִבְנוּ עֲשֵׂי רָשָׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלֹטוּ (ג', יד-טו).

שאלה לדיון:

במה אמורה להתבטא אהבת ה' לישראל, לפי דעתכם? כיצד ניתן ליישב את הפער בין אירועים קשים העוברים על עם ישראל לבין הצהרת האהבה הנצחית של ה' לישראל?

זוית אישית:

מה ניתן לענות לאדם שחש כי למרות שהוא עובד את ה', ה' לא מיטיב איתו?

תשובתו של מלאכי לשאלות קשות אלה היא בשני משוורים. ראשית, הוא מציע להם לעשות "מבחן" מעשי: להתחיל לקיים את מצוות הפרשת מעשרות, ולראות שבעקבות זאת ה' ישפיע עליהם ברכה: הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וְיִהְיֶה טָרֶף בְּבִיתִי וּבְחֲנוּנֵי נָא בְּזֹאת אֲמַר ה' צְבָאוֹת אִם לֹא אֲפַתַח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בְּרִכָּה עַד בְּלִי דֵי (ג', י). לפי דברי חז"ל (תלמוד בבלי תענית ח' ע"ב), מבחן זה תקף לכל אורך הדורות. בכל עת יוכלו ישראל להרגיש את הגמול האלקי הצודק בעזרת "מבחן המעשרות", והוא יעיד על הצדק האלקי.

אולם, תשובתו העיקרית של מלאכי לשאלת הגמול היא תשובה ארוכת טווח: אמנם כעת קשה לראות את הצדק האלקי, אולם בסופו של דבר הצדק יעשה. המהלכים ההיסטוריים הגדולים מובילים לבסוף אל הטוב ואל הצדק: הִנְנִי שֹׁלַח מַלְאָכַי וּפְנֵה דֶרֶךְ לִפְנֵי וּפְתָאֵם יָבֹאוּ אֵל הַיְכָלוֹ הָאֵדוּן אֲשֶׁר אַתֶּם מִבְּקָשִׁים וּמִלְאָךְ הַבְּרִית אֲשֶׁר אַתֶּם חֲפָצִים הִנֵּה בָא אֲמַר ה' צְבָאוֹת... וְשַׁבְתֶּם וְדֹאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֲבַד אֱלֹהִים לְאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ: כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעַר בְּתַנּוּר וְהָיוּ כָל זָדִים וְכָל עֲשֵׂה רָשָׁעָה קִשׁ וְלֹהֵט אֶתֶם הַיּוֹם הַבֹּא... וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ... וְעִסְוֹתֶם רָשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אַף תַּחַת כַּפּוֹת רְגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אֲמַר ה' צְבָאוֹת (ג', א-כא).

ההבטחה של מלאכי לעשיית צדק מלווה בהבהרה שהאנשים צריכים לעמול ולתקן את מעשיהם על מנת להיות ראויים לזכות בטובה. יום ה', כפי שניבאו רבים מהנביאים, הוא יום עוצמתי בו תתגלה מלכות ה' בעולם, ובו גם יעשה הצדק האלקי. אך המשפט האלקי שיהיה באותה עת לא יהיה קל: וְקִרְבְּתִי אֵלֵיכֶם לְמַשְׁפָּט וְהָיִיתִי עַד מִמָּוֶה בְּמִכְשָׁפִים וּבְמַנְאָפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשִׁקֵר וּבְעֲשָׂקֵי שָׁכַר שָׁכַר אֲלֻמְנָה וְיָתוֹס וּמִטִּי גֵר וְלֹא יִרְאוּנִי (ג', ה). ביום ה' יהיה משפט, העולם יזדעזע, ואנשים רבים ימותו (כך גם **בזכריה י"ד** ובנבואות רבות על יום ה'). מי שרוצה לצאת זכאי בדיון ביום ה', ולראות בטובה שתבוא לאחריו צריך לעמול קשה כדי לטהר את עצמו: וּמִי מְכַלְכֵּל אֶת יוֹם בּוֹאוֹ וּמִי הַעֲמִיד בְּהִרְאוֹתָיו כִּי הוּא קָאֵשׁ מְצַרֵף וּכְבִדִּית מְכַבְּסִים: וַיֵּשֶׁב מְצַרֵף וּמְטַהֵר קֶסֶף וְטָהַר אֶת בְּגָדֵי לְוִי וְזָקַק אֶתֶם כְּזָהָב וּכְכֶסֶף וְהָיוּ לְדָהּ מְגִישֵׁי מִנְחָה בְּצַדְקָה (ג', ב-ג). תהליך הטיהור לפני יום ה' איננו נעים, אלא דומה להעברה באש לצורך זה. לבסוף אמנם יוצא כסף טהור ונקי, אך התהליך כואב וקשה. כך גם בסופו של הפרק מבהיר מלאכי שלפני בא יום ה' יגיע "אליה הנביא", שידאג לחזרה בתשובה של העם: וְהָשִׁיב לִב אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְלִב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם. אולם, מלאכי אינו מסיים באידיליה אלא מצייץ שאם לא תהיה תשובה של העם, המצב יהיה גרוע: פֶּן אָבֹא וְהִכִּיתִי אֶת הָאָרֶץ חָרָם: (ג', כד). אם כן, מלאכי נותן לעם תקווה שלבסוף הצדק האלקי יעשה, אך יחד עם זאת מטיל עליהם אחריות גדולה לתיקון מעשיהם לקראת אותו יום (ראה ב**שיעור מאת הרב אליעזר קשתאל**).

לפי רבים מהפרשנים, "אליה הנביא" הוא "אליהוה התשבי" שניבא בימי אחאב. ניתן להבין שמלאכי מזכיר דווקא את אליהו הנביא כמוביל את תהליך הטיהור, מפני שאליהו מייצג את דרך הקנאות הדורשת מהעם לתקן את דרכיו ללא פשרות (ראה ב**פוסט מאת הרב ד"ר יואל בן נון**).

חלק ד - סיום הנבואה

מלאכי הוא אחרון הנביאים. כיצד הוא מכין את העם לקראת התקופה הבאה, בה לא תהיה נבואה? האמירה של מלאכי "אהבתי אתכם" תמשיך לצלצל באזני העם וללוות אותו בתקופה בה אהבת ה' לא תהיה מספיק גלויה ולא יהיה קשר ישיר עם ה'.

בתקופה בה אין נבואה ואין השראת שכינה במקדש, העם צריך לפתח אלטרנטיבה שתאפשר להם לשמור על קשר עם ה'. מלאכי מבהיר לעם שיש ערך בעבודת המקדש גם כשאין שם שכינה, כי לעצם עבודת ה' יש משמעות רבה. כך ילמד העם שגם לאחר חורבן המקדש, יהיה ערך ל"מקדש מעט" - לבתי הכנסת שיהוו מקום לעבודת ה' על אף שהשכינה לא תשרה בהם. מלאכי מדגיש שהקשר עם ה' נשמר דרך התורה וקיום מצוותיה: וְכָרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחָרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים (ג', כב). (ראה [בסרטון מאת הרבנית שני טרגין](#)). בהתאם לרוח זו, צמחה באותה עת מנהיגות רוחנית חדשה: עזרא הסופר, אשר פרש את תורת משה על פי הקבלה המסורה מסיני, ולכן נקרא "סופר מהיר". הוא הקדיש את חייו ללמוד בשום שכל ולחקור את ספר התורה, להעתיקו באמונה, ולהנחיל את קיומו לעם. עזרא פותח תקופה חדשה של מנהיגים רוחניים שאינם נביאים, אשר מפרשים את התורה, מעבירים את המסורת מדור לדור ודואגים לקיום המצוות ולשמירת הקשר בין העם לה' על אף חסרון הנבואה. (ראה [במאמר קצר מאת הרב ישעיהו הדרי](#)).

בנוסף להכנת העם לקראת קשר שונה עם ה', מכין מלאכי את העם גם לציפיה לגאולה. הפרק האחרון של ספר מלאכי, שהוא פרק הנבואה האחרון, משאיר את העם עם תקווה ליום ה' העתידי, בו יתגלה הצדק האלקי. מלאכי מבהיר שגם אם הגאולה לא הושלמה כעת, עדיין יש לצפות ליום ה' העתידי אשר יגיע בסופו של דבר. סיומה של הנבואה הזו הוא בהבטחה שבאותה עת אף תחזור הנבואה: הֲנֵה אֲנֹכִי שִׁלַּח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאַ לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא: וְהָשִׁיב לִב אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְלִב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם (ג', כג-כד). בעקבות נבואה זו אליהו הנביא נחשב במסורת כמבשר הגאולה.

שיר

הפסוק הֲנֵה אֲנֹכִי שִׁלַּח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאַ לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא: וְהָשִׁיב לִב אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְלִב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם הולחן והפך לשיר המעודד את העם לקראת הגאולה העתידית.

בפיוט "אליהו הנביא" למוצאי שבת באה לידי ביטוי התפיסה של אליהו הנביא כמבשר הגאולה. לשמיעת [לחן לפזמון של הפיוט בביצועו של אברהם פריד](#).

סיכום

מלאכי ניבא בתקופה בה בית המקדש השני כבר בנוי, אך העם מתמודד עם קשיים רבים, המעלים שאלות נוקבות: כיצד ניתן להבין את הצלחת הגויים הפוגעים בעם ישראל ואינם מאפשרים לו לבנות מחדש את ארצו? האם ה' אוהב אותנו? איפה הצדק האלקי? האם "משתלם" לנו להמשיך לעבוד את ה'? מה ערכו של המקדש ללא ארון וללא השראת שכינה?

תשובתו של מלאכי מוצהרת כבר בראש נבואתו: אֶהְבֶּתִי אֶתְכֶם! אהבת ה' לישראל היא עמוקה ונצחית, וכל האירועים העוברים על העם במהלך ההיסטוריה (גם אם אינם מובנים לנו), אין בהם כדי להפחית מאהבה זו. מלאכי מבהיר לעם שהצדק האלקי ייעשה בסופו של המהלך ההיסטורי הגדול, והם צריכים לחוש את אהבת ה', ומתוך כך להמשיך את הקשר עם ה' לכל אורך הדרך גם כשהם לא רואים בגלוי השראת שכינה, לעבוד אותו בכל לבם, ולתקן את דרכיהם, על מנת שיזכו לראות בטוב האלקי.

מלאכי מסיים את תקופת הנבואה, ומכין את העם לקראת התקופה הבאה: נטיעת ציפיה לגאולה העתידית בלבו של העם, והכוונה לשמירת הקשר עם ה' גם ללא נבואה וללא השראת שכינה, ע"י שמירת התורה והמצוות.

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד למלאכי א-ב](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד למלאכי ב-ג](#)

[שיעור מאת פרופ' ישראל רוזנסון על השוואה בין מלאכי לאסתר](#)

[שיעור מאת טפת הלפרין על הדו שיח השלישי בנבואת מלאכי](#)

[על נבואת מלאכי כסיום הנבואה ראה ב](#)

[מאמר מאת רב יהודה שביב - בין יעקב לעשו](#)

[שיעור מאת ד"ר שמואל ויגודה](#)

[שיעור מאת הרב יעקב מדן](#)

[שיעור מאת פרופ' אלי עסיס](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא בשעה טובה נתחיל ללמוד את ספר תהלים.